

**ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА
СИРМИЈУМ**

МАСТЕР РАД

ТЕМА

**СЕНЗОРНЕ АКТИВНОСТИ У ФУНКЦИЈИ ПОДСТИЦАЊА
КРЕАТИВНОСТИ ДЕЦЕ ЈАСЛЕНОГ УЗРАСТА**

РАД СА ДАРОВИТОМ ДЕЦОМ

Професор:

др Николић Мирјана, проф.

Студент:

Гујаничић Сандра

бр.индекса 49/22М

Сремска Митровица, 2025.

Захвалница

Овај мастер рад настао је уз подршку и разумевање многих људи који су ме пратили, охрабривали и веровали у мене током целог процеса његове израде.

Најдубљу захвалност дугујем својој деци, која су ми највећа инспирација, ослонац и покретачка снага. Њихова радозналост, искреност и радост откривања света били су стални подсетник на смисао васпитно-образовног рада и на вредности које овај позив носи.

Захваљујем се деци из моје матичне јаслене групе „Лептирићи“, као и деци из других јаслених група, чија су спонтаност, радост игре и истраживачки дух непосредно обликовали идеју и реализацију овог рада.

Посебну захвалност упућујем колегиницама из Предшколске установе „Пчелица“ у Сремској Митровици, на подршци, сарадњи и разумевању током спровођења истраживања.

Искрену захвалност дугујем својој менторки, др Мирјани Николић, на стручном вођењу, стрпљењу, подршци и драгоценим сугестијама које су значајно допринеле квалитету овог рада.

Сажетак

Циљ овог рада је да прикаже на који начин се кроз сензорно искуство код деце подстиче креативно мишљење, решавање проблема и маштовитост. У оквиру овог рада реализована је активност „Залеђене животиње“ са децом старије јаслене групе, узраста 2 до 3 године, у ПУ „Пчелица“ – објекат „Звезда“ у Сремској Митровици. Поред матичне групе активност је реализована у још 9 јаслених група, учествовало је укупно 58 деце јасленог узраста и 18 васпитача. Анализа протокола посматрања показује да су у свим групама уочени слични обрасци понашања у односу на приступ проблему, избор материјала, сарадњу и емоционалне реакције, уз индивидуалне разлике међу децом.

Активност је замишљена као игра истраживања и откривања, где се деца сусрећу са различитим сензорним стимулусима: хладноћом, текстуром, звуком, бојом и облицима, у циљу ослобађања пластичних животиња из леда. Током активности деца су била подстицана да користе различите материјале и алате, решавају проблеме, вербализују своја запажања и показују емпатију према „заробљеним животињама“. Посматрањем и бележењем њихових реакција, вербалних изјава и начина решавања задатака, уочени су значајни индикатори развоја креативности.

Овај рад указује на значај сензорних активности у раном развоју деце и наглашава важност осмишљавања подстицајног окружења које ће подржати дечју пажњу, радозналост, истраживачки дух и спонтану игру као основу за развој креативног мишљења.

Кључне речи: сензорне активности, креативност, игра, истраживање, јаслени узраст, подстицајно окружење

САДРЖАЈ

Сажетак.....	2
1. Увод	5
2. Теоријски оквир.....	6
2.1. Појам креативности	6
2.2. Креативно мишљење	6
2.3. Фазе дивергентне продукције деце предшколског узраста	9
2.4. Значај развијања дивергентног мишљење код деце?	9
2.5. Позитивни и негативни утицаји на креативни израз деце	10
2.6. Сензорна искуства у функцији развоја	11
2.6.1. Монесори – „Упијајући ум“ и улога сензорних материјала.....	11
2.6.2. Каменов – „Мудрост чула“ и искуствено учење	12
2.6.3. Заједничке идеје Монесори и Каменова.....	12
3. Средина која подржава креативност	14
3.1. Креативност – зашто је важно да је подстичемо	14
3.2. Дете у физичкој и социјалној средини.....	14
3.2.1. Снага односа одрасли – дете у раном узрасту	15
3.2.2. Зашто су важни односи одласлог и детета и између детета и друге деце?.....	15
3.2.3. Дете и физичко окружење	17
3.3. Просторне целине, материјали, средства, игралке у јаслама у складу са Основама предшколског васпитања и образовања – Године узлета	17
3.4. Вртић као подстицајно окружење	19
4. Игра.....	21
4.1. Подршка васпитача у игри.....	21
4.2. Колико је подржано дете у игри у кућним условима	22
4.3. Породично окружење као подстицај за игру и истраживање.....	23
4.4. Игралке и дидактичка средства као подстицај креативности	24
5. Методологија истраживања	26
5.1. Предмет и циљ истраживања.....	26

5.2.	Припрема активности.....	27
5.3.	Ток активности.....	27
6.	Резултати и анализа.....	31
6.1.	Резултати и анализа активности „Залеђене животиње“ у матичној групи	31
6.1.1.	Приступ проблему	32
6.1.2.	Избор алата и материјала.....	32
6.1.3.	Сарадња и комуникација	33
6.1.4.	Емоционалне реакције	33
6.2.	Анализа протокола посматрања у другим јасленим групама.....	34
6.2.1.	Приступ проблему	34
6.2.2.	Избор алата и материјала.....	34
6.2.3.	Сарадња и комуникација	35
6.2.4.	Емоционалне реакције	35
6.2.5.	Сажетак резултата	35
6.3.	Дискусија	35
7.	Анализа анкете за васпитаче – активност „Залеђене животиње“	38
7.1.	Анализа анкете за васпитаче.....	38
7.2.	Општи закључак анализе анкете за васпитаче	47
8.	Закључак	49
	Литература	51
	Прилози	53
	Прилог 1	53
	Прилог 2	56
	Прилог 3	61

1. Увод

Развој креативности код деце раног узраста представља један од кључних аспеката васпитно-образовног процеса у јаслицама. У овом осетљивом и интензивном периоду развоја, деца свет око себе упознају свим чулима, а њихова игра је истраживачког карактера. Управо због тога сензорне активности имају важну улогу у подстицању како когнитивног и моторичког тако и емоционалног и креативног развоја.

Теорија сензорне интеграције указује на значај искуства која укључују чулне стимулације, кроз које деца граде везе између сопственог тела и спољашњег света. Таква искуства су често основа за креативно размишљање, решавање проблема и симболичко изражавање. У савременој васпитној пракси, све више се препознаје уначај организовања активности које подстичу управо овакве процесе.

Инспирацију за ову активност пронашла сам у једној спонтаној ситуацији у кућним условима, током игре са трогодишњом девојчицом. Активност „Залеђене животиње“ првобитно је настала као игра која је имала за циљ да задовољи радозналост детета у вези са процесом претварања воде у лед. Након што сам ову активност спровела у породичном окружењу, препознала сам њен потенцијал за подстицање маште, говора и когнитивних вештина код детета.

Управо то ме је навело да исту активност спроведем у васпитној групи у којој радим, како бих испитала на који начин сензорна активност може утицати на развој креативности код деце јасленог узраста. Рад је настао као део ширег истраживања за потребе мастер рада које има за циљ да осветли улогу сензорних активности у процесу васпитања и образовања деце у најранијем узрасту.

2. Теоријски оквир

2.1. Појам креативности

Не постоји званично прихваћена дефиниција креативности. Начин на који видимо креативност, одређује начин њеног дефинисања. У највећем броју дефиниција или објашњења се помињу новитет, оригиналност и корисност или вредност креативног производа, као одреднице креативности.

Један од најчешће цитираних аутора предлаже дефиницију : Креативност је способност да се произведе, нов, квалитетан и одговарајући (косистан) производ. (Шкорц, 2018.)

2.2. Креативно мишљење

Креативно мишљење се дефинише као оно које је усмерено према новим идејама и решењима које до тада нису постојале, али које носе посебан квалитет и имају посебан значај за људе и заједницу. Креативно мишљење је повезано са неочекиваним животним или професионалним ситуацијама када се решење не може извести на основу већ постојећег искуства, него је потребно комбиновање и конструкција нових решења. (Шкорц, 2018.)

У свакодневном раду одрасли могу да подстичу децу на креативно размишљање. Сваки догађај, чак и наизглед безначајне свакодневне ситуације могу да се искористе за постављање задатака и покрену на истраживање и тражење решења.

Гилфордов тест алтернативне употребе често се користи за процену креативног потенцијала поединца. Задатак је да се у року од два минута смисли што више начина на које је могуће употребити спајалицу. Притом веома је важно, при сумирању резултата, осим флуентности узети у обзир и оригиналност одговора, Гилфордов тест алтернативне употребе је један од најкоришћенијих за проверу креативног потенцијала, али треба имати на уму да није перфектан и да све што заправо мери јесте потенцијал. (Слике бр. 1 и 2)

У игри детета...

шерпа постаје бубањ...

сто постаје сплав...

поклопци - чинеле...

пањ - коњ

школска табла - штафелај
за двоје

математичка
слагалица - сланик

Слика 1 – Креативна употреба ствари

Само дете може да се трансформише у...

истраживача...

принцезу...

мајку...

робота...

кувара...

Само дете може било кад и било где
да прави пикник...

или прославља рођендан.

Слика 2 – Креативна употреба ствари

2.3. Фазе дивергентне продукције деце предшколског узраста

Дивергентно мишљење се за разлику од конвергентног одвија сасвим другачије. Особа на постављено питање или ситуацију може да створи неограничен број могућих решења од којих се сва сматрају прихватљивим. Дивергентно мишљење описује креативне процесе и одговара стваралаштву.

Дивергентно мишљење чини битан елемент стваралачке продукције деце предшколског узраста посебно у првим фазама трагања за решењима.

У току процеса децјег стварања прва фаза мишљења је:

Препарација – није посебно планирала, усмерена на једну посебну област, већ је генерализована.

Друга фаза је Инкубација – не траје сувише дуго, пошто трагање за решењима не подразумева обавезно и адекватно решење у исходу.

У трећој фази Илуминације – постоји извесно решавање проблема из бујице различитих могућности али се оно одређује на основу субјективних мерила детета.

Фаза Елаборације идеје је брза, деца су одушевљена што је избор идеје направљен те се коначно могу предати акцијама које их опчињавају. Деца немају намеру да стварају и исход их мање занима.

Последња фаза мишљења, Верификација, је сасвим другачија него код одраслих јер децја логичка конвергентна мерила за проверу вредности профукта још нису формирана (Шкорц, 2018).

2.4. Значај развијања дивергентног мишљење код деце?

Рајовић, аутор НТЦ (Никола Тесла центар) система учења, програма који помаже деци да у што већој мери развију своје биолошке потенцијале, објашњава да дете које је интелигентно није обавезно и даровито. Тек када се интелигенција развија и дете дође до тога да уме да мисли дивергентно, то је развој даровитости.

Мисаони процеси су веома важни. Истаживања су показала да јако пуно деце која имају урођен потенцијал да развију даровитост то неће развити јер немају подстицајно окружење. Свега троје од 20 потенцијално даровите деце искористиће урођен потенцијал.

Развој даровитости, као сложен и динамичан процес, захтева сарадњу, удружено и системско деловање великог броја чинилаца, међу којима породица, сам појединац и друштвена средина имају пресудну улогу и значај. (Рајовић, 2009.)

2.5. Позитивни и негативни утицаји на креативни израз деце

Позитивни утицаји на креативни израз деце

- Измена перцептивног склопа – спремност да изађемо из перцептивно датог и доживимо нешто на нов начин.
- Измена когнитивног склопа –напуштање старе стратегије и потрага за новом.
- Временска слобода, одсуство рока, реални рокови.
- Сарадња, одсуство такмичења (узајамно прихватање подршка чланова групе).
- Одсуство или либералност узора.
- Слобода израза.
- Толеранција на неодређеност.
- Свест о сложености – спремност да се прихвати сложеност појавва, да се целина види у нијансама.
- Држање опција за одговоре отвореним – одлагање брзог опредељивања, оставља се простор за даље трагање.
- Истраживачко и подражавајуће процењивање, лично или од других, делује позитивно, уздржавање од процењивања – рано и површно процењивање са позиције ауторитета и судије мења креативни ток.
- Слобода избору технике и материјала.
- Наглашавање процеса више него продукта.
- Шароликост групе (сагледавање проблема из „много различитих углова“)
- Одлагање доношења закључка. (Korać & Gutvajн, 2015).

Негативни утицаји на креативни израз деце

- Конформизам – не одступање од стандарда и правила.
 - Нереални рокови, такмичење.
 - Цензура - строг критичан став према промашајима, сталне замерке дејем продукту, понекад и блага критика има негативан ефекат на креативан чин.
 - Особине личности као што су ауториарност, егоцентризам и ригидност – чине понашање крутим и тиме умањују могућност открића нових решења.
 - Смањен избор, ограничавање.
 - Недостатак информација,
 - Недостатак сарадње.
 - Цртање, прављење свирање уместо деце. Научити дете како се црта, прави, свира.
 - Бојанке, шаблони.
 - Инсистирање на уредности и прецизности.
 - Инсистирање на имитативним активностима по упутствима васпитача.
- (Кораћ, 2017)

2.6. Сензорна искуства у функцији развоја

2.6.1. Монесори – „Упијајући ум“ и улога сензорних материјала

Према Марији Монесори, дете у периоду од рођења до шесте године поседује „*упијајући ум*“ — природну способност да несвесно и интензивно прима информације из окружења. Чула су први и најважнији путеви кроз које дете упознаје свет, а сензорна искуства представљају основу за развој когнитивних структура, појмова и мишљења.

Монесори истиче да је дете *активан истраживач*, да учи кроз покрет, додир и манипулацију материјалима, те да управо физичко искуство доводи до унутрашњег разумевања. Она наглашава постојање *осетљивих периода* — посебно осетљивости за сензације, развој покрета, фину моторику и уређивање утисака. У тим периодима, добро одабрани сензорни материјали омогућавају детету да организује информације, развије концентрацију, истражи узрочно–последичне односе и слободно комбинује елементе.

Сензорне активности, у Монесори приступу, подржавају креативност јер:

- ослобађају дете притиска “тачног резултата”;

- пружају слободу избора;
- подстичу самостално откривање;
- омогућавају дивергентно размишљање кроз истраживање и комбиновање материјала.

2.6.2. Каменов – „Мудрост чула“ и искуствено учење

Емил Каменов у делима „Мудрост чула“ I и II систематски објашњава значај развоја чула за формирање интелектуалних способности. Према Каменову, чула представљају *основу сваког учења*, а сензорна искуства су „први језик детета“. Дете кроз опажање, додир, мирис, укус и визуелне стимулусе гради темеље за разумевање света и развоја мишљења.

Каменов истиче да се интелигенција развија кроз:

- слободну манипулацију материјалима,
- експериментисање,
- испробавање различитих решења,
- откривање својстава материјала.

Он наглашава да су *разноврсни и богати сензорни подстицаји* неопходни за подстицање радозналости, истраживачког понашања, логичког мишљења и креативности. Управо у таквом окружењу дете испољава иницијативу, показује упорност, пореди искуства и развија дивергентно мишљење.

Према Каменову, сензорне активности делују на више развојних нивоа:

- когнитивни – откривање односа, поређење, класификација
- моторички – развој fine моторике, координација
- социјални – сарадња, дељење, имитација
- емоционални – радост, изненађење, смирење, мотивисаност

2.6.3. Заједничке идеје Монесори и Каменова

И Монесори и Каменов деле кључне заједничке ставове, који су директно применљиви у твом истраживању „Залеђене животиње“:

1. Дете учи највише када истражује материјале

Обоје наглашавају да учење почиње преко чула — кроз додир, манипулацију, пробе и грешке.

2. Сензорне активности граде темеље интелигенције

- Монесори → организовање утисака и унутрашњи поредак
- Каменов → развој опажања и интелигенције кроз манипулацију

3. Креативност је последица слободног истраживања

- слобода избора
- самостално откривање
- могућност испробавања
- комбиновање различитих материјала

Управо то раде деца у активности „Залеђене животиње“.

4. Улога одраслог је да створи услове, не да води

И Монесори и Каменов виде одраслог као фасилитатора:

- поставља материјал,
- прати дете,
- не намеће решење,
- подстиче питањима и слободом.

5. Емоције су неопходне за учење

- радост, изненађење, знатижеља → активирају развој
- фрустрација може да постане подстицај за упорност

3. Средина која подржава креативност

3.1. Креативност – зашто је важно да је подстичемо

У приручнику *Inovativni pristupi u podsticanju darovitosti kod dece od tri do šest godina*, у поглављу *Kreativnost: zašto je važno da je podstičemo* (2021:14–17), креативност се описује као једна од кључних способности која доприноси целовитом развоју детета. Аутори подвлаче да креативна деца показују већу флексибилност у мишљењу, вештине решавања проблема и спремност да испробају нове приступе и идеје. Креативност, у том смислу, није посебан дар, већ развојни потенцијал који се гради кроз богато и разноврсно искуство у раном детињству.

Приручник наглашава да је за развој креативности неопходно окружење које детету омогућава да поставља питања, изражава своје идеје и експериментише без страха од грешке. Само окружење које прихвата различитост, необична решења и нестандартне приступе заправо подстиче дете да се усуди да размишља „ван оквира“. Управо зато се инсистира на простору који је флексибилан, богат материјалима, отворен за промене и прилагођава се интересовањима деце. У таквом окружењу дете гради самопоуздање у своје идеје, развија истрајност и унутрашњу мотивацију.

Креативност је важна и зато што деци омогућава да свет разумеју из више перспектива, да примећују односе, да постављају хипотезе и испитују их у пракси. Одрасли у том процесу имају задатак да буду подржавајући партнери – да ослушкују дечје идеје, омогућавају време и простор за истраживање и дају подстицаје који продубљују дечју радозналост. Како истиче и приручник, окружење које подстиче креативност није само просторно богатство, већ и однос одраслог који вреднује дечје мишљење и омогућава му да се слободно развија.

3.2. Дете у физичкој и социјалној средини

Када говоримо о нези и васпитању деце у раном узрасту, значење речи средина треба проширити с појма који се односи на физичку средину у којој дете борави на свеукупност односа између детета и одраслих, детета и вршњака, на правила и дневни распоред активности као и на односе детета према предметима и материјалима са којима долази у контакт.

3.2.1. Снага односа одрасли – дете у раном узрасту

Кроз однос са важним одраслим особама дете у најранијем узрасту гради свој први доживљај себе, других људи, света који га окружује, пронази своје место у њему и остварује везе. Квалитет тог односа је темељ дететовог менталног здравља, развоја и учења. Снага односа одрасли – дете у раном узрасту лежи у темељним психолошким порукама које одрасли упућују детету поступцима и укупним понашањем. Дете тада стиче прва искуства о томе колико је оно важно, да су његове потребе важне, да има право да буде заштићено, да је у реду да истражује, открива и експериментише својим чулима, да је у реду да постане самосталније да је у реду да каже не, али такође и да је важно да поштује границе које поставља одрасли, а које су потребне да би му се обезбедили оптимални услови за живот, здравље и развој. (Шаин, Чарапић 2014.)

Савремена концепција предшколског васпитања и образовања, између осталог, наглашава интеракцијско-комуникацијски аспект васпитнообразовног процеса, стављајући у центар међуљудске односе (Кораћ, 2018). Поменути концепт поима дете као социјално биће у датом контексту, природно усмерено на односе са вршњацима и одраслима. Оно је активан учесник заједнице у којој живи, а својим учешћем може да допринесе њеном развоју (Krnjaja i Pavlović Breneselović, 2014). Посматрано из овог угла, васпитање је примарно одређено квалитетом међуљудских односа који се успостављају између учесника процеса. Под односима подразумевамо динамичан, сложен конструкт повезивања и повратне спреге кроз акције и интеракције детета, социјалне средине и физичког окружења (Pavlović Breneselović, 2012). У том смислу, суштина процеса учења лежи у суконструисању знања (заједничком грађењу), процесу који се одвија у мрежи успостављених односа унутар предшколске установе као заједнице учења, заједничком промишљању и делању деце и одраслих. Стога се „природа и квалитет односа који се успоставља са дететом и које оно успоставља, сагледава као основ за успешно учење, развој и добробит детета“ (Krnjaja i Pavlović Breneselović, 2014:161).

3.2.2. Зашто су важни односи одраслог и детета и између детета и друге деце?

- дете доживљава свет кроз односе које успоставља и развија /одређују његов развој и учење;

- у размени између детета и одраслог или између детета и друге деце од генерације до генерације контролише се и реконструише култура
- на раном узрасту уче правила соц. понашања (правила “чекања на ред” у комуникацији...)
- дете учи из начина на који се други према њему односе...

Реаговање одраслог на дете и његове активности утичу на дететово осећање властите вредности, његове капацитете за учење и његово растуће осећање припадности некој заједници, самопоштовање, самосталност, истрајност...

Дете кроз односе...

- разуме и изражава своје потребе и осећања;
- ослања се на друге и изграђује осећање поверења и сигурности;
- развија слику о властитом идентитету, вредности и припадности;
- развија позитивне начине интеракције са другима;
- развија неопходне капацитете за ношење са конфликтима, проблемима и новим ситуацијама;
- учи како да на сигран начин истражује своју околину;
- учи како да буде прихваћено и прихвата друге;
- учи шта се од њега очекује и шта оно може да очекује.

Дечи је потребно окружење:

Где се осећају

- сигурно али не презаштићено у тој мери да им се неоправдано ограничава искуство
- укључено, усклађено и да му припадају

Где могу да буду

- укључена у разноврсне, креативне, сврсисходне активности
- саслушана и да комуницирају
- окружена довољно познатим а истовремено новим и изазовним

У коме уче како

- да праве добар избор
- да преговарају и да се договарају

- да истражују
- да развијају блиске и реципрочне односе базиране на уважавању и прихваћености.

3.2.3. Дете и физичко окружење

Физичко окружење је простор у коме се одвијају дететове активности, игра односно учење (кућа, соба, двориште, вртић, игралиште, улица итд.) Осим тога, физичку средину чине и сви материјални објекти који постоје у том простору, или су случајно или намерно у њега унети - дрво, цвеће, пешчаник за игру, намештај, кухињско посуђе, али и објекти посебно дизајнирани и намењени деци: играчке, књиге, клацкалице, љуљашке и слично.(Крњаја, 2012.)

Простор нипошто није нешто дато по себи, независно од програма, већ обрнуто, он на најдиректнији и најконкретнији начин одражава концепцију програма. Због тога васпитач нарочиту пажњу посвећује простору, његовом сталном реконструисању, развијању, обогаћивању и осмишљавању. (Крњаја, Павловић Бренеселовић 2018.)

3.3. Просторне целине, материјали, средства, игралке у јаслама у складу са Основама предшколског васпитања и образовања – Године узлета

Просторне целине у јаслама:

- сензорна просторна целина,
- кинестетичка просторна целина,
- просторна целина за визуелне уметности,
- просторна целина за симболичку игру,
- просторна целина за скривање и осамљивање.

Материјали у јаслама:

- Природни материјали: плодови, суво воће, зачини, лишће, камење, шкољке, шишарке, кора дрвета, трава, латице
- Пластични материјали: цеви, флаше, поклопци, затварачи, сламчице, штипаљке, плочице у боји, графофолија, стиропор
- Дрвени материјали: облице, даске, дашчице, рамови, летвице, плута, котури, калемови, пампури

- Текстилни материјали: тканине, траке, завесе, платно
- Амбалажни материјали: тетрапак, папирне ролне, калемови, амбалажа за јаја, кутије.
- Материјали за обликовање: песак, земља, сензорна маса, пластелин, глина, тесто, вуна, вата
- Колажни материјали: украсни папир, вуница, траке, дискови

Средства у јаслама:

- Подлоге за цртање: папир различитих димензија, боје, текстуре, платно, најлон
- Средства за цртање, сликање и спајање
- Кутије за игру
- Подлоге за конструисање и одлагање продуката
- Скривалице, шатори
- Штанд
- Табле сензорне, манипулативне, магнетне
- Огледала и рефлектујуће фолије различитих величина
- Лампе стоне и батеријске, графоскоп, ласери, светлећи предмети
- Столови светлећи и са удубљењима за сензорну игру
- Техника: лаптоп, фото апарат

Играчке у јаслама:

- У просторној целини за конструисање: коцке, конструктори
- У просторној целини за симболичку игру: различити модели лутака, колица, крецетић, кућица за лутке, позоришне лутке, позорница
- У кинестетичкој просторној целини: лопте, обручи, чуњеви
- У просторној целини за осамљивање: мекане играчке
- У свим просторима: аутомобили, возни полигон, фихуте животиња и људи, слагалице, друштвене игре

Реални предмети у јаслама:

- Средства за пресипање – левак, мерице, кашике, варјаче, цедиљка, сита
- Посуде за преношење – кофе, кантице, гајбице
- Грбуљице, лопатице за децу

- Средства за чишћење – метлице, ђубровници, кофице, сунђери, крпе

3.4. Вртић као подстицајно окружење

Према савременој концепцији предшколског васпитања и образовања простор је саставни део програма. Простор одражава концепцију програма, рефлектује културу вртића, слику о детету, учењу, шта се сматра вредним, пожељним, очекиваним, дозвољеним. Простор је обликован односима и обликује могућности за односе које деца и одрасли успостављају.

Простор је треба да је организован тако да:

- пружа могућности деци да раде заједно и сарађују, омогућава различите облике груписања и и заједничког учешћа у ситуацијама делања;
- уважава дечју посвећеност у активностима и иницијативу; омогућава да се осаме и да не буду ометана док стварају;
- деца имају могућност да га реорганизују и уређују;
- пружа могућности за различита сензорна искуства и активности, зачудност – истраживање звукова, текстура, покрета, мелодија, речи, различите начине кретања, коришћење и изражавање телом....;
- одражава активности групе, видљиви су продукти и континуитет активности деце и других учесника.

Одлике окружења које подстиче креативност:

- слушање, разумевање и адекватно одговарање на потребе детета
- посматрање, анализирање и документовање дечијих активности
- безбедан простор за кретање, истраживање и игру
- простор богат развојно подстицајним играчакама и материјалима
- флексибилан распоред који ће детету омогућити довољно времена за истраживање и игру
- подстицање детета да само доноси закључке и проналази решења, дати довољно времена да то уради без пожуривања и прекидања
- стварање услова за интеракцију са заједницом
- праћење дететових интресовања и прилагођавање средине дететовим интересовањима

- стварање прилика и подстицање на истраживање
- средина богата провокацијама које позивају на истраживање

4. Игра

Према документу „Године узлета“, игра представља слободно изабрану, саморегулисану и унутрашње мотивисану активност у којој се дете осећа сигурно, компетентно и задовољно. У игри дете активира све своје потенцијале и превазилази своје границе. Она обихвата маштовито стварање, истраживање, изражавање и активно конструисање значења, чиме се подстиче целокупни развој детета, когнитивни, емоционални, социјални и физички.

Тони Бузан (2007) додатно наглашава да је игра природан начин на који дете истражује свет, развија машту, мишљење и моторичке способности, док кроз слободно експериментисање стиче основна искуства важна за когнитивни и креативни развој. У том смислу, сензорна игра се јавља као један од најважнијих облика игре у раном детињству, јер детету омогућава да кроз додир, звук, мирис, покрет и визуелне утиске непосредно упознаје окружење. Кроз богате и разноврсне сензорне стимулусе, дете активно ангажује чула и повезује их са емоцијама и мислима, што директно подстиче креативност, истраживачки дух и способност стварања нових идеја.

Комбинујући ове две перспективе, може се закључити да је игра темељни развојни механизам који детету омогућава лично искуство, експериментисање и стваралачку активност, гради знање и идентитет. У том оквиру посебно бих истакла сензорну игру, јер ангажује сва дететова чула и омогућава непосредно истраживање материјала, текстура, звукаова, мириса и покрета. Кроз сензорне подстицаје дете повезује телесне, емоционалне и когнитивне реакције, што директно утиче на развој маште, дивергентног мишљења и креативног изражавања.

4.1. Подршка васпитача у игри

Стратегија заједничког развијања програма (Linije leta) наглашава да се подршка васпитача у игри темељи на разумевању игре као аутентичног начина на који дете учи, истражује и гради своја искуства. На страницама 36–42 посебно се истиче да васпитач не управља игром, већ ствара услове у којима деца могу да покрећу и развијају игре смислене за њих. Улога васпитача је да буде партнер у игри, који са осетљивошћу прати децу и реагује у складу са њиховом иницијативом, интересовањима и темпом.

Подршка се најпре огледа у припреми простора и материјала који позивају децу на истраживање, манипулацију и заједничко деловање. Простор се посматра као динамичан контекст који треба да омогући игру различитих облика, од симболичке и конструктивне

до сензорне и истраживачке. Васпитач прилагођава простор тако да он одражава текућа интересовања групе: уводи нове материјале када уочи да се игра продубљује, мења распоред када примети да деца траже више простора за кретање, или додаје природне, техничке и рециклажне материјале који подстичу сложеније облике игре. На тај начин простор није само позорница игре, већ активан фактор који подржава дечју радозналост и иницијативу.

Стратегија такође наглашава важност ненаметљиве присутности васпитача. Он не преузима игру, не намеће правила нити решења, већ посматра и препознаје тренутке када је потребно да се укључи како би се игра продубила или одржала. Кроз постављање отворених питања („Шта мислиш шта ће се догодити ако...?“), предлоге који подстичу размишљање, или креирање малих изазова, васпитач подстиче децу да размењују идеје, планирају, доносе одлуке и сарађују. Таква подршка не ограничава игру, већ јој даје нови квалитет и ширину.

Још један значајан аспект је документовање процеса игре, које Стратегија препознаје као кључни део професионалне праксе. Посматрајући и бележећи дечје идеје, стратегије, питања и интеракције, васпитач стиче дубље разумевање логике која стоји иза игре. Ови увиди омогућавају да се простор, материјали и понуде унапреде и прилагоде стварним потребама деце. Документовање, дакле, није административна обавеза, већ начин да васпитач подржи игру тако што је чини видљивом, препознатом и вреднованом.

У целини, према Стратегији (стр. 36–42), подршка васпитача у игри заснива се на партнерском односу, промишљању простора, осетљивом реаговању и континуираном праћењу дечје активности. Васпитач тако ствара услове у којима игра постаје сложен процес учења, сарадње и истраживања, а дете активни творац свог развоја.

4.2. Колико је подржано дете у игри у кућним условима

Игра је за дете незаменљив и природан начин учења од првог дана живота. Помоћу игре дете истражује и богати сазнања о себи и свету који га окружује. Играти се са дететом значи створити прилике за дете да сазнаје, открива и овладава својим вештинама. То такође за одраслог значи прилику да упозна начин на који дете мисли, закључује, осећа и доживљава стварност.

„Игра није ништа мање сложена и загонетна од стваралаштва... Само је дете у стању да у игри употреби предмет на начин који превазилази сврху и намену у једном потпуно новом смислу: штап у игри детета постане коњ, лист тањир, каменчич сапун и само дете може да се трансформише у оца, кондуктера, фудбалера па чак и у чудовиште које нема узора ни у једној реалној ситуацији“ (Гардашевић, 2021.)

Резултати истраживања дечје игре и подршке родитеља деци у кућним условима током пандемије показали су да се родитељи укључују у игру деце по позиву детета али да не обогаћују игру и не проширују је. Више купују готове играчке деци, а мање у игри користе полуструктурирани, амбалажни и природни материјал који је изазовнији за децу. Употребом готових средстава не стимулишу се деца довољно да на маштовит начин користе средства, па је игра једнолична и мање креативна.

Резултати овог истраживања су нам показали да има један број родитеља који идеализују дечју игру, не укључују се и не улазе у дечји игровни простор. Друга група родитеља из улоге татора у игри подучава. А трећа група родитеља учествује са децом у игри као партнери „подржава децу да заједнички предвиђају, замишљају, постављају питања једни другима и траже различите начине решавања проблема. (Гардашевић, 2021.)

4.3. Породично окружење као подстицај за игру и истраживање

Породично окружење представља прву и најзначајнију средину у којој дете стиче искуства о себи, другим људима и свету. Програм „Podrška, ne perfekcija“ истиче да родитељи имају кључну улогу у подстицању дечје игре и истраживачког понашања, пре свега кроз начин на који прате и одговарају на дететову иницијативу. Подржавајућа родитељска улога не подразумева усмеравање, исправљање или преузимање дететове игре, већ стварање атмосфере у којој дете има слободу да експериментише, поставља питања и проналази сопствена решења.

Један од основних принципа програма јесте да родитељ најбоље подржава дете када прати његова интересовања, улази у игру тек када дете то позове и када својим понашањем шаље поруку да је дететова радозналост вредна и важна. Уместо да нуди готова решења, родитељ поставља отворена питања која подстичу размишљање и дивергентно мишљење, као што су: „Шта мислиш да ће се десити ако пробамо другачије?“ или „Како можемо да

решимо овај мали проблем?“. На тај начин дете добија подршку да самостално повезује, закључује и истражује.

Програм такође наглашава важност ненаметљиве и охрабрујуће присутности. Када родитељ показује стрпљење, прихвата грешке као део процеса учења и фокус ставља на труд, а не на резултат, дете развија више самопоуздања, истрајности и унутрашње мотивације. У таквом односу дете постаје сигурније да се упусти у истраживање материјала, текстура, звукова или понашања током игре, јер зна да има подршку одраслог, али не и ограничење.

Кроз овакве интеракције у породици, дете добија могућност да се осећа компетентно, да преузима иницијативу и да на слободан начин испољи своју радозналост и креативност. Породично окружење, када је испуњено разумевањем, подршком и ненаметљивим праћењем дечје игре, постаје важан темељ за развој истраживачког духа, самосталности и стваралачког размишљања. (2021.)

4.4. Играчке и дидактичка средства као подстицај креативности

У поглављу „Igračke i didaktička sredstva za podsticanje kreativnosti“, које је део приручника „Inovativni pristupi u podsticanju darovitosti kod dece od tri do šest godina“ (Mamužić, 2021:19–20), наглашава се да играчке, материјали и дидактичка средства немају само забавну, већ пре свега развојну функцију у дечјој игри. Ауторка истиче да дете кроз слободну манипулацију материјалима истражује њихова својства, могућности и ограничења, а управо у тим процесима настају креативне идеје, нове комбинације и необична решења.

Према овом поглављу, највећи подстицај за креативност настаје у слободној и самоорганизованој игри, где дете само бира материјале, начине њихове употребе и смер игре. За разлику од игара са унапред дефинисаним правилима и очекиваним исходима, слободна игра деци омогућава да развијају оригиналност, машту и дивергентно размишљање, јер не постоји „једно тачно решење“. Управо зато се препоручују материјали који су „отвореног типа“ — попут природних материјала, грађевинских елемената, конструкционих делова, рециклажних материјала и различитих сензорних садржаја.

У овом поглављу наглашава се и да игра функционише као интегративни механизам: дете током игре истовремено користи моторичке, когнитивне, емоционалне и социјалне

капацитете, повезујући их у смислене активности. Задатак васпитача је да обезбеди материјале који позивају на истраживање, да препозна тренутке када дете улази у дубљи ниво игре, и да, по потреби, понуди додатни подстицај или питање које може проширити дечје размишљање. На тај начин играчке и дидактичка средства постају алати који подржавају децу да буду иницијатори, ствараоци и активни градитељи свог развоја.

5. Методологија истраживања

5.1. Предмет и циљ истраживања

Истраживање је осмишљено као квалитативна студија случаја, са циљем да се испита на који начин сензорна активност утиче на развој креативности код деце јасленог узраста. Активност под називом „залеђене животиње“ реализована је у ПУ „Пчелица“ - објекат „Звезда“, са децом старије јаслене групе узраста од 2 до 3 године. У реализацији активности учествовало је 17 деце, са различитим степеном развијености говора, социјалних и моторичких вештина. Поред истраживања у мојој васпитној групи, истраживање је проширено на још осам јаслених група у установи ради поређења резултата и добијања шире слике о ефектима сензорних активности на креативност деце.

Предмет одог истраживања јесу сензорне активности и њихова улога у подстицању креативности деце јасленог узраста, са посебним фокусом на активност „Залеђене животиње“

Циљ истраживања је да се испита на који начин сензорне активности подстичу креативност деце, како деца приступају решавању проблема у оквиру активности, које облике дивергентног мишљења испољавају, како међусобно комуницирају и сарађују, као и које емоционалне реакције активност изазива.

У складу са предметом и циљем постављена су следећа истраживачка питања:

- На који начин деца јасленог узраста приступају решавању проблема у сензорним активностима?
- Како избор и својства материјала утичу на дивергентно мишљење и истраживачко понашање деце?
- Које облике сарадње и комуникације деца испољавају током активности?
- Какве емоционалне реакције изазивају сензорне активности?

Значај истраживања огледа се у могућности да се унапреди васпитно образовна пракса у јасленим групана, кроз развијање модела активности који подстичу креативност, истраживачки дух и позитивне емоционалне изразе деце. Добијени резултати могу послужити као основ за планирање будућих активности и јачање улоге сензорних искустава као незаобилазног дела развојног процеса у раном детињству.

5.2. Припрема активности

За потребе реализације ове активности припремљене су велике коцке леда у којима су унапред „заробљене“ мале пластичне животиње. Животиње су биле видљиве али недоступне деци. Овај визуелни ефекат изазвао је код деце снажну мотивацију и радозналост јер је на први поглед већ било јасно да се нешто налази унутар леденог блока али није одмах било јасно на који начин може бити ослобођено.

Поред коцки леда на столовима су били припремљени различити материјали и средства за експериментисање: со, шећер, лимун, топла вода, као и кашике којима су деца могла да гребу или разбијају површину леда. Постављањем више различитих „алата“ унапред је подстакнута могућност избора и истраживања- сваки материјал је имао другачији ефекат на лед што је деци омогућило да откривају узрочно-последичне односе.

Простор је био организован тако да свака група деце има своју ковку леда и приступ материјалима, чиме је пбезбеђена индивидуална и групна интеракција.

Васпитач је уводним разговором усмерио децју пажњу на „ледену кутију“ – ручни фрижидер у коме су се налазиле коцке леда. Отварањем кутије деца су са изненађењем уочила да се унутар прозирног леда налазе играчке животиње, на деци је било да пронађу начин на који могу доћи до њих.

5.3. Ток активности

У овом делу биће описан ток активности која је реализована у старијој јасленој групи, у објекту „Звезда“ . У реализацији активности учествовало је 17 деце. Након што су велике коцке леда из „ледене кутије“ постављене на сто деца су одмах прилазила. Нека су почела да посматрају шта се налази унутар леда, постављајући питања: „Како ћемо их извадити?“, „Зашто су заглављене?“. Други су без оклевања узели кашике и почели да куцају по леду у покушају да дођу до животиња. (Слике 3,4 и 5)

Слике 3,4 и 5 Деца показују зачудност и постављају питања

Уследило је експериментисање са различитим понуђеним материјалима. Када су деца посула со по површини, брзо су учила промену, лед је почео да пуца. Једно дете је узвикнуло „Мени је почео да се топи!“ друго је посматрало како поливају лед топлом водом и закључило „Патка скоро излази!“.

Слике 6, 7 и 8 - Деца користе со, лимун и топлу воду да ослободе животиње

Лимун је изазвао радознале реакције, деца су коментарисала мирис и киселкаст укус на прстима, а затим приметила да и он убрзава топљење леда. Шећер за разлику од соли није топио лед што је довело до закључка „Со је јача од шећера!“ (Слике 6, 7 и 8)

Док су нека деца истрајно користила један метод, друга су комбиновала више њих, на пример, сипала топлу воду па затим додавала со и лупкала кашиком по леду. Било је и сарадње, једно дете је држало коцку док је друго посипало со и притом су међусобно коментарисала шта се дешава.

Током целог процеса примећено је да су деца потпуно уроњена у активност, смејала су се, узбуђено су дозивали једни друге, и непрестано провелаваала докле су стигла у „ослобађању“ својих животиња. (Слике 9, 10 и 11)

Слике 9, 10 и 11 Ослобађање животиња

6. Резултати и анализа

Реализација активности „Залеђене животиње“ показала је да су деца била у потпуности мотивисана и укључена и процес. Радозналост и жеља за откривањем довеле су до високог степена концентрације и упорности. Деца су користила различите стратегије у „спашавању“ животиња: од једноставног механичког ударања кашикама по леду до комбиновања различитих материјала (со, топла вода, лимун...). Посматрања су показала да су деца активно уочавала узрочно-последичне односе: „Ако сипам со- лед пуца“, „Ако сипам воду- топи се“.

Посматрани облици активности указују на значај истраживачке игре, активног учешћа и подстицајног окружења за развој дечјих компетенција и креативности.

Активност је у великој мери подстакла креативно мишљење. Поједина деца су испољила иницијативу у тражењу нових решења, док су друга преузимала улогу „вођа“ у друпи дајући предлоге и смернице вршњацима. Осим индивидуалних стратегија, уочена је и сарадња, деца су међусобно делила материјале, координирала акције и коментарисала резултате што указује на развој социјалне интеракције и тимског рада.

Посебно значајно је да су током активности деца испољавала снажне емоционалне реакције, од узбуђења и радости до изненађења и задовољства када би животиње биле ослобођене. Ове реакције сведоче о високом степену унутрашње мотивације, што се сматра једним од кључних фактора у развоју креативности код деце предшколског узраста.

6.1. Резултати и анализа активности „Залеђене животиње“ у матичној групи

Протокол посматрања (Прилог 1) омогућио је увид у начине на које деца јасленог узраста реагују на сензорну активност „Залеђене животиње“ као и у појединачне разлике у приступу проблему, избору материјала, сарадњи и емоционалним реакцијама.

Укупно је праћено 17 деце старости 2 до 3 године, а анализирани индикатори се односе на

1. Приступ проблему
2. Избор и употребу материјала
3. Степен сарадње и комуникације

4. Емоционалне реакције током активности

6.1.1. Приступ проблему

Посматрањем су идентификована три доминантна обрасца приступа проблему

а) Активно и импулсивно укључивање

Ову групу чине деца која без оклевања приступају коцки леда и одмах започињу активност. Као Ј.В., С.И., П.Л. Ова деца показују снажну мотивацију, често користе физичку акцију (ударање кашиком), а њихов приступ указује на висок ниво радозналости и жељу за брзим резултатом.

б) Посматрачко и аналитичко укључивање

Нека деца, као Б.Т., И.К., Ј.Е., не почињу одмах да раде, већ пажљиво посматрају вршњаке или сам лед, те након увида у активности других приступају проблему. Овај приступ указује на рани облик планирања и процене ситуације.

с) Уздржаност или минимално укључивање

Пиједина деца, Ј.К. и С.М. показују висок праг опреза, нелагоду према сензорном стимулусу или ниску мотивацију да активно решавају задатак. Њихово учешће у активности је кроз посматрање и минимално експериментисање.

Ови различити приступи показују да сензорна активност отвара простор за индивидуалне стилове остраживања, што је један од основних предуслова за развој креативности.

6.1.2. Избор алата и материјала

Подаци из протокола показују да деца бирају материјале на различите начине, што указује на почетне форме дивергентног мишљења.

а) Фокусирана употреба једног алата или једне стратегије

Деца попут Ј.М., П.Л., С.М., користе искључиво кашику или само један материјал. Овај приступ указује на упорност уз мању склоност експериментисању

б) Комбиновање више материјала

Деца попут Б.Ђ., С.И., Б.Л., комбинују со, топлу воду, лимун, шећер и кашику.

Овакво комбиновање представља највиши ниво креативне продукције у активности јер обухвата:

- Испробавање различитих узрочно-последичних односа,
- Логичко закључивање („Со је јача од шећера“- Б.Ђ.)
- Стварање нових решења кроз спајање техника

с) Минимална употреба материјала или избегавање директног контакта

Поједина деца скоро у потпуности избегавају директну манипулацију материјалима, као Ј.К. С.М. и Ј.Е. што може бити последица опреза или сензитивности.

6.1.3. Сарадња и комуникација

а) Висок ниво сарадње

П.В. и Р.Г. сарађују, заједно посипају со а комуникација је невербална. Б.Ђ. активно коментарише, дели своја запажања и укључује друге. Ово указује на ране обике тимског рада, преговарања и заједничког решавања проблема.

б) Умерена сарадња

Деца попут Б.Т., К.М., К.Л. повремено комуницирају, али задржавају индивидуални фокус

с) Самостални рад

Ј.М., Ј.В., П.Л., В.Л., углавном раде сами са минималном интеракцијом.

д) Посматрачка сарадња

Деца која углавном посматрају и комуницирају невербално, као Ј.Е. и Ј.К., иако физички мање активна и даље су укључена у рад.

6.1.4. Емоционалне реакције

а) Интензивне и позитивне реакције

Већина деце попут С.И., П.Л., Б.Ђ., показује узбуђење, смех, радост и задовољство нарочито у тренуцима када лед пуца или се животиња ослобађа.

б) Умерене позитивне реакције

Деца реагују осмесима, радозналешћу и интересовањем али не изразито као нпр. Б.Т., К.М., К.Л.

с) Неутралне реакције

Поједина деца, као Ј.Е., Ј.К. и С.А., имају суптилне реакције, што може бити последица темперамента или преокупираности посматрањем.

d) Нелагода која се постепено превазилази

С.М. у почетку избегава хладноћу или влажност али током активности постаје све опуштенији и заинтересованији.

6.2. Анализа протокола посматрања у другим јасленим групама

Активност „Залеђене животиње“ реализована је у укупно девет јаслених група, у којима је учествовало 58 деце јасленог узраста. Анализа протокола посматрања показује да су у свим групама уочени слични обрасци понашања у односу на приступ проблему, избор материјала, сарадњу и емоционалне реакције, уз индивидуалне разлике међу децом.

6.2.1. Приступ проблему

Анализа протокола посматрања показује да су у свим посматраним групама уочени различити начини приступа проблему. Код већине деце доминирао је активан и импулсиван приступ, који се огледао у непосредном приступању леду и покушајима његовог разбијања или топљења без оклевања. У свим групама забележена су и деца која су у почетку посматрала активност других, а тек након тога се укључивала у рад, што указује на посматрачки и аналитички приступ. Мањи број деце у појединим групама показао је уздржаност и минимално укључивање у активност.

У већини група активно укључивање показала је више од половине присутне деце, док је уздржаност забележена код мањег броја деце у готово свим групама.

6.2.2. Избор алата и материјала

Подаци из протокола посматрања указују на разлике у начину избора и употребе материјала. У свим групама уочена су деца која су се задржавала на употреби једног алата или једне стратегије, најчешће кашике. Истовремено, у већини група забележено је и комбиновање различитих материјала, као што су со, топла вода, лимун и шећер. Овај начин рада јављао се код мањег, али стабилног броја деце у свакој групи. Поједина деца су минимално користила понуђене материјале или су избегавала директан контакт са ледом. Комбиновање више материјала регистровано је у свих девет група.

6.2.3. Сарадња и комуникација

Посматрања показују да је у свим групама била присутна одређена форма сарадње међу децом. Сарадња се најчешће испољавала кроз дељење материјала, невербалну комуникацију и заједничко посматрање резултата активности. Вербална комуникација била је мање заступљена, али су у појединим групама забележени коментари и иницирање активности од стране поједине деце. Истовремено, део деце је током активности радио самостално, уз минималну интеракцију са вршњацима.

6.2.4. Емоционалне реакције

Емоционалне реакције деце биле су присутне у свим групама и различитог интензитета. Код већине деце уочене су позитивне емоције у виду радости, узбуђења и задовољства, нарочито у тренуцима када је долазило до пуцања леда или ослобађања животиња. Код поједине деце реакције су биле умерене и суптилне, док је код мањег броја деце уочена почетна нелагода која се током активности постепено смањивала.

6.2.5. Сажетак резултата

Сумирањем резултата може се закључити да су у свим посматраним групама уочени индивидуални стилови приступа проблему, различити нивои истраживачког понашања, облици сарадње и разноврсне емоционалне реакције. Ови резултати указују на то да активност „Залеђене животиње“ омогућава испољавање различитих аспеката креативног понашања код деце јасленог узраста.

6.3. Дискусија

Анализа протокола посматрања деце током активности „Залеђене животиње“ у матичној групи показала је да је активност подржала различите облике креативности.

- Дивергентно мишљење – комбиновање материјала (Б.Ђ., С.И.) и креирање нових решења.
- Спонтаност и иницијативу – деца попут Ј.В. и С.И. одмах приступају задатку, испробавају више приступа.
- Симболичко и логичко мишљење – коментари попут „Со је јача од шећера“ Б.Ђ. и „Патка скоро излази“ К.Л. показују почетне облике закључивања.
- Учење кроз посматрање – деца као И.К. и Ј.Е. показују важну димензију социјалног учења

- Емоционална укљученост – Интензивне емоције указују на дубље ураћање у процес, што је кључно за креативност у раном узрасту
- Социјална креативност – парови који сарађују попут П.В. и Р.Г., показују да креативност може настати и кроз заједничку акцију.

Долазимо до закључка да активност „Залеђене животиње“ снажно подстиче различите аспекте дечјег развоја, посебно креативност, радозналост, истраживачки дух и социјалну интеракцију. Разлике у појединим приступима и реакцијама указују на значај понуде разноврсних материјала и отворених активности које омогућавају сваком детету да учествује на свој начин.

Ови налази у потпуности подржавају циљеве истраживања и потврђују значај сензорних активности у јасленом узрасту.

Поређењем резултата из матичне групе и осталих јаслених група уочава се да су доминантни обрасци понашања присутни у свим контекстима. Индивидуални стилови приступа проблему, комбиновање материјала и позитивне емоционалне реакције јављају се као константа, што указује на стабилност ефеката сензорне активности без обзира на групни контекст.

Овакве активности су у складу са принципима наведеним у документу *Године узлета* (2019.), у ком се наглашава значај истраживачке игре, активног учешћа и подстицајног окружења за развој дечјих компетенција и креативности.

Добијени резултати потврђују налазе ауторки Николић, Лазаревић и Бујић (2022), које истичу да се креативни потенцијали деце најуспешније развијају у активностима које омогућавају истраживање, слободу избора и употребу различитих материјала. Активност „Залеђене животиње“ управо је показала како сензорно искуство може бити подстицај за развој маштовитости, креативности и сарадње међу децом јасленог узраста.

Осим когнитивног аспекта, активност је показала значај емоционалне и социјалне димензије. Радост открића, изненађење и осећај успеха деловали су као снажни мотивациони покретачи. Истовремено, сарадња и размена идеја међу децом указују на то да креативност није искључиво индивидуалан процес, већ да се развија и кроз заједничко искуство и интеракцију са вршњацима.

Ограничење овог истраживања односи се на једну врсту активности и специфичан контекст јаслених група, што ограничава могућност ширег генерализовања резултата. Ипак добијени резултати имају практичну вредност и указују на то да је пожељно у васпитно-образовни рад чешће уводити активности овог типа.

7. Анализа анкете за васпитаче – активност „Залеђене животиње“

Анкета (Прилог 3) је реализована са васпитачима како би се оцениле реакције и укљученост деце током активности „Залеђене животиње“. Циљ је био прикупити информације о мотивацији, истраживачком понашању, сарадњи и другим аспектима развоја деце.

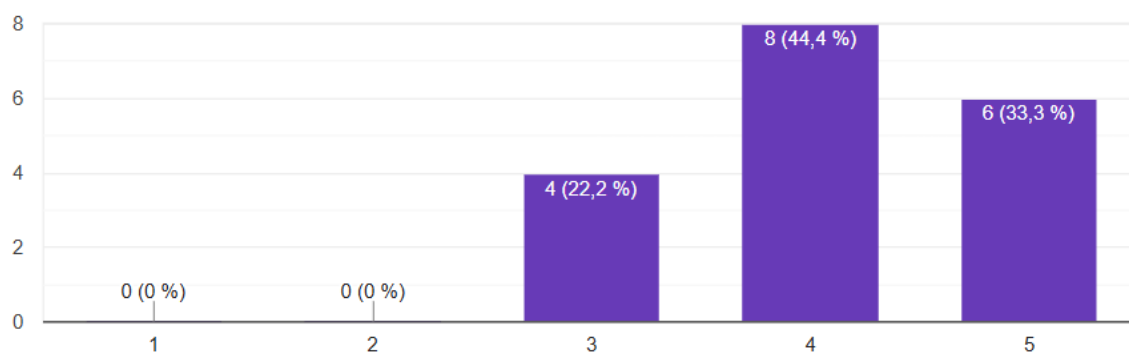
Анкетирано је укупно 18 васпитача јаслених група у ПУ „Пчелица“, објекти „Чуперак“ (10 васпитача), „Звезда“ (4 васпитача), „Цврчак“ (2 васпитача) и „Маслачак“ (2 васпитача), који су у својим групама реализовали активност „Залеђене животиње“

7.1. Анализа анкете за васпитаче

1. Општа процена активности

График 1 Општа процена активности

18 odgovora

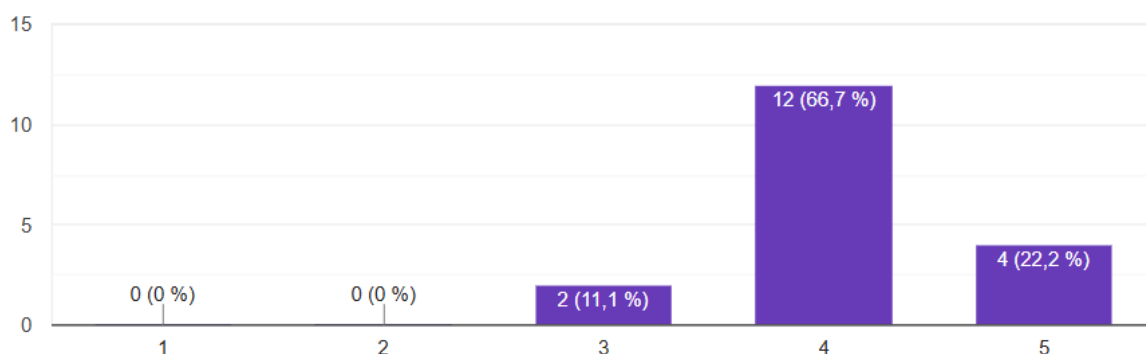

Резултати анкете показују да васпитачи у високом степену позитивно оцењују укупну реакцију деце на активност „Залеђене животиње“. Већина испитаника (77,7%) оценила је реакцију деце оценама 4 и 5, што указује на јаку и веома јаку реакцију деце на активност. Оцену 3, која указује на умерену реакцију, дало је 22,2% васпитача, док ниједан испитаник није проценио реакцију деце као слабу или веома слабу. (График 1)

2. У којој мери су деца показала интересовање и иницијативу

График 2 У којој мери су деца показала интересовање и иницијативу

18 odgovora

На основу прикупљених одговора васпитача, може се уочити да је интересовање и иницијатива деце током активности „Залеђене животиње“ оцењена високо. (График 2)

Највећи број одговора концентрисан је око оцене 4, што указује да су деца у великој мери показивала интересовање за активност, активно се укључивала у процес и самостално иницирала различите начине деловања. Оцена 5, коју је дало више васпитача, додатно потврђује да је код дела деце интересовање било изражено у веома високом степену, уз јасно уочљиву радозналост, упорност и жељу за истраживањем.

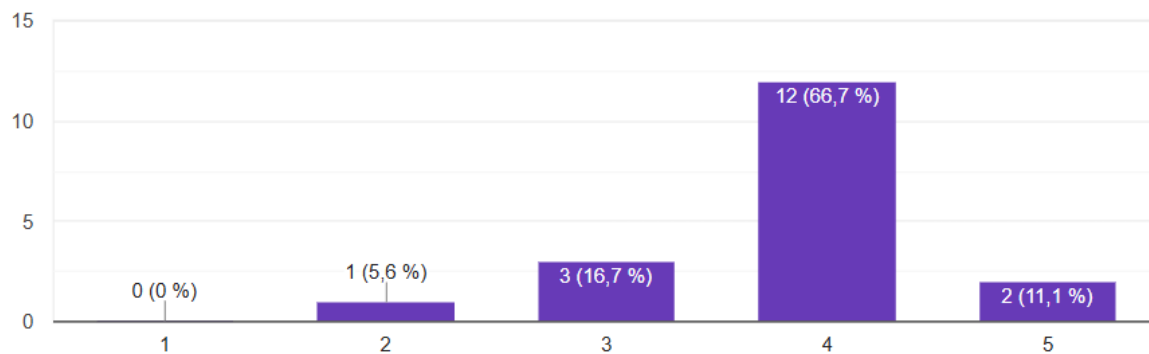
Мањи број оцена 3 указује да су код поједине деце интересовање и иницијатива били умеренији, што се може повезати са индивидуалним разликама у темпераменту, сензорној осетљивости или начину укључивања у групну активност.

У целини, добијени резултати показују да активност „Залеђене животиње“ у значајној мери подстиче децје интересовање и иницијативу, што представља важан предуслов за развој креативности и истраживачког понашања у јасленом узрасту.

3. Колико су деца испробавала материјале и тражила решења?

График 3 Колико су деца испробавала материјале и тражила решења?

18 odgovora

Већина деце (66%) активно је испробавала материјале и тражила решења (оцене 4 и 5). Мали број оцена 2 и 3 указује да је део деце био мање укључен, што се може објаснити индивидуалним разликама у темпераменту или потреби за додатним подстицајем током активности. (График 3)

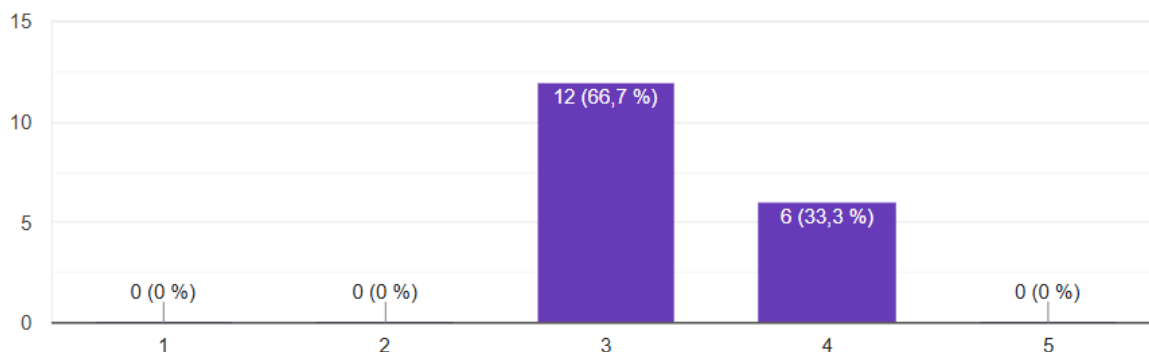
Овај резултат потврђује да активност „Залеђене животиње“ стимулише практично истраживачко понашање код већине деце, подстичући их да самостално испробавају материјале и траже решења, што је кључно за развој креативности и решавање проблема у јасленом узрасту.

4. Дивергентно мишљење (комбиновање материјала)

Већина деце (66%) је показала умерену способност комбинирања материјала и креативног решавања задатака (оцена 3). Оцена 4 (33%) указује да је део деце успешно демонстрирао изражено дивергентно мишљење, али ниједно дете није добило највишу оцену 5, што што указује да је код дела деце уочен умерен ниво комбиновања материјала, док је код мањег броја деце присутан виши ниво дивергентног мишљења. (График 4) Активност подстиче креативност и комбинационе способности, али резултати показују да је потребно додатно мотивисање или вођена подршка да би више деце показало висок ниво дивергентног мишљења.

График 4 Дивергентно мишљење (комбиновање материјала)

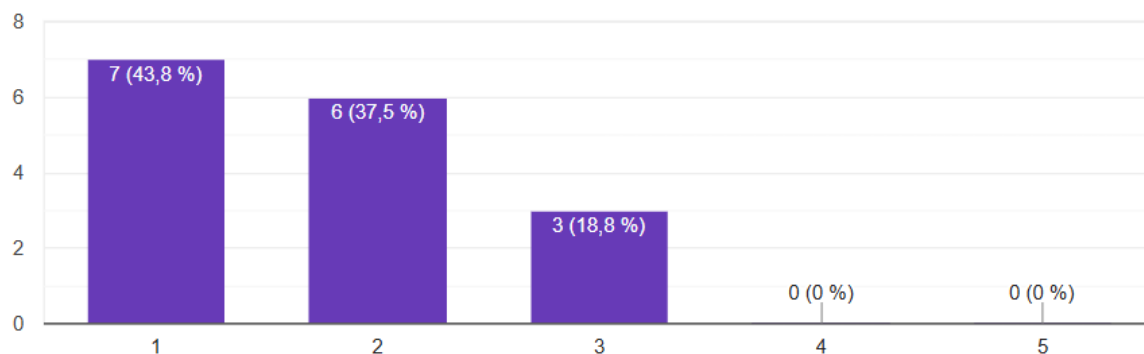
18 odgovora

5. Да ли сте уочили различите начине на које деца приступају проблему?

График 5 Да ли сте уочили различите начине на које деца приступају проблему?

16 odgovora

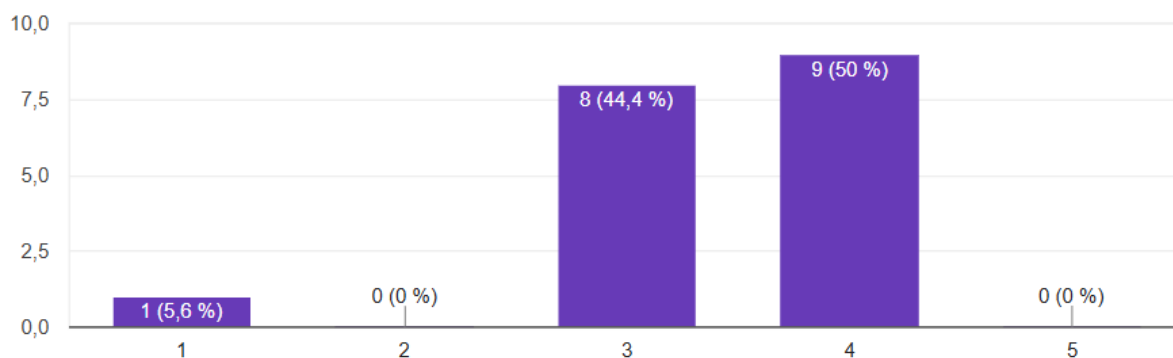
Већина васпитача је приметила да су разлике у индивидуалним приступима проблему јасно изражене (оцена 1 и 2 – 82%). То значи да деца различито приступају решавању задатака, било да се ради о стратегији, самосталности или методи решавања. Мали број оцена 3 указује на умерене разлике код поједине деце. Ниједан васпитач није био неодлучан („нисам сигурна“). (График 5)

Овај резултат потврђује да је активност погодна за уочавање индивидуалних стилова учења и приступа проблему, што је важно за персонализован рад са децом. Васпитачи могу користити ове информације да прилагоде подстицаје и стратегије за свако дете.

6. Сарадња међу децом

График 6 Сарадња међу децом

18 odgovora

Већина деце је показала умерену до добру сарадњу (оцена 3 и 4 – 94%). Само један васпитач је приметио потпуни недостатак сарадње код деце (оцена 1). Ниједно дете није показало изузетно висок ниво сарадње (оцена 5). (График 6)

Резултати указују да активност у значајној мери подстиче групну интеракцију и сарадњу, али још увек постоји простор за додатне активности које би мотивисале децу на још активнију и самосталнију кооперацију.

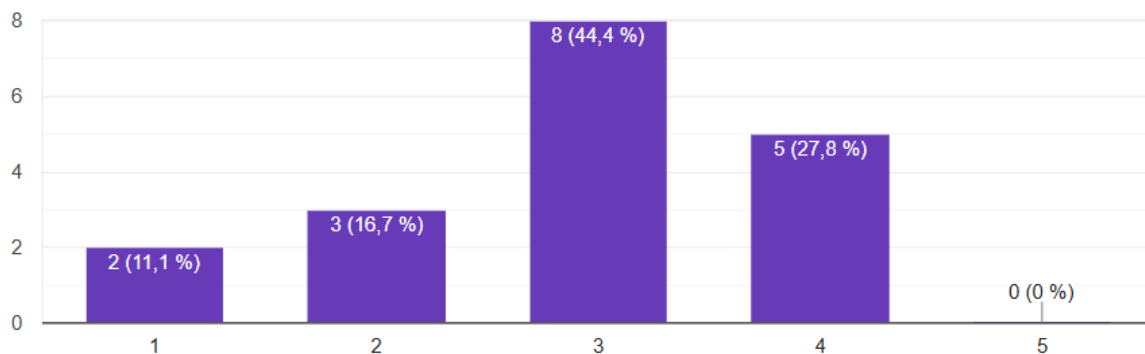
7. Комуникација и размена идеја

Већина васпитача указује на умерену комуникацију и размену идеја (оцена 3 и 4 – 72,5%), али постоји и део деце који не учествује довољно у овом процесу (оцена 1 и 2 – 27,5%). Оцена 5 није дата, што указује на то да ниједно дете није показало изузетно често комуницирање и размену идеја у овом контексту. (График 7)

Резултати указују на то да активност има позитиван утицај на комуникацију, али и да постоји потреба за даљим развијањем вештина комуникације и размене идеја међу децом. Ово је важан аспект за развој друштвених вештина и когнитивних способности у овом узрасту.

График 7 Комуникација и размена идеја

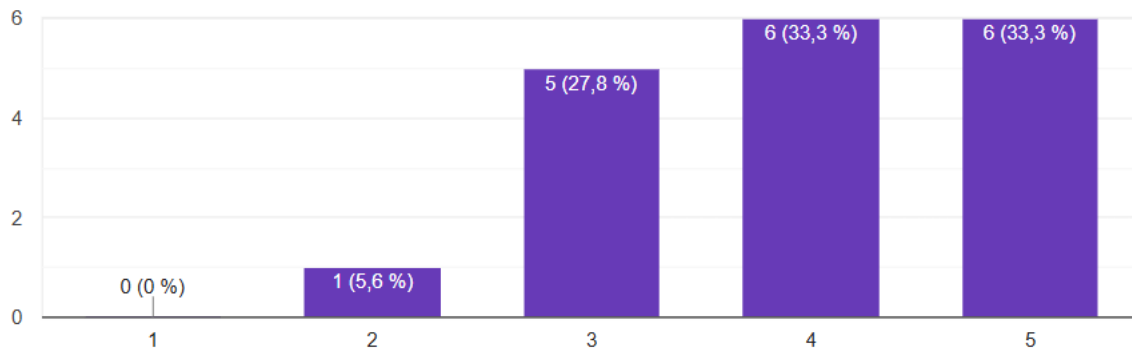
18 odgovora

8. Емоционалне реакције

График 8 Емоционалне реакције

18 odgovora

Већина деце (65%) је показала интензивно позитивне до позитивне емоционалне реакције (оцена 4 и 5). Мањи део деце (33%) је реаговао умерено (оцена 3), а само један случај (5,5%) указује на слаб позитиван одзив (оцена 2). Ниједно дете није показало неутралне или негативне емоције (оцена 1). (График 8)

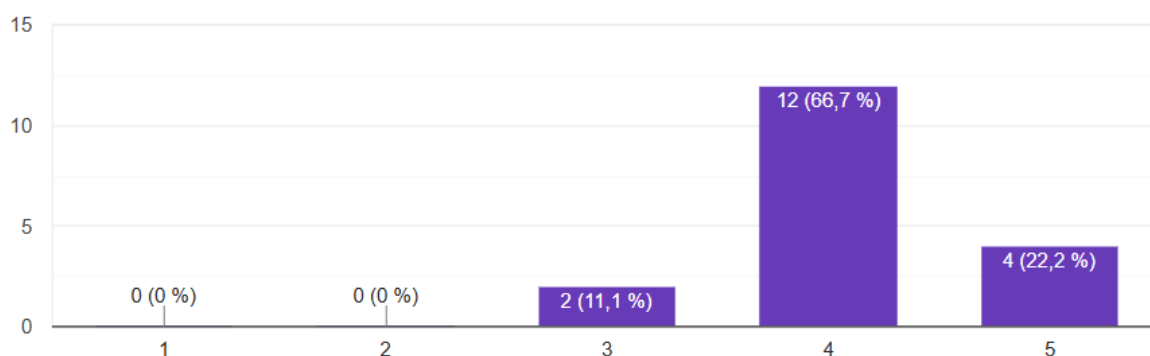
Резултати указују да активност „Залеђене животиње“ успешно подстиче позитивне

емоције код деце, што је важан аспект мотивације, задовољства и психолошке добробити током учења и истраживања.

9. Укљученост у активност

График 9 Укљученост у активност

18 odgovora

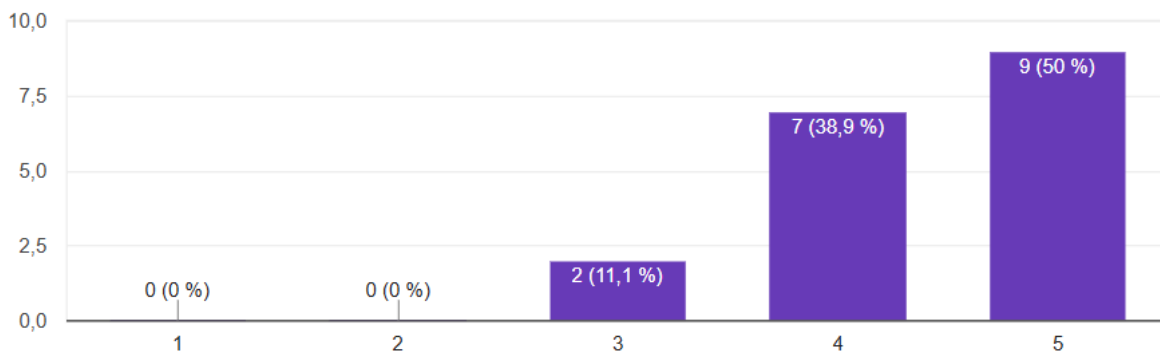
Већина деце је показала добру до изузетну укљученост у активност (оцена 4 и 5 – 89%). Мали број оцена 3 указује на умерено ангажовану групу, а нико није брзо одустајао. (График 9)

Резултати потврђују да активност „Залеђене животиње“ успева да одржи пажњу и мотивише децу, што је важно за когнитивни развој и усвајање нових знања кроз истраживање.

10. Вредност активности за развој деце

График 10 Вредност активности за развој деце

18 odgovora

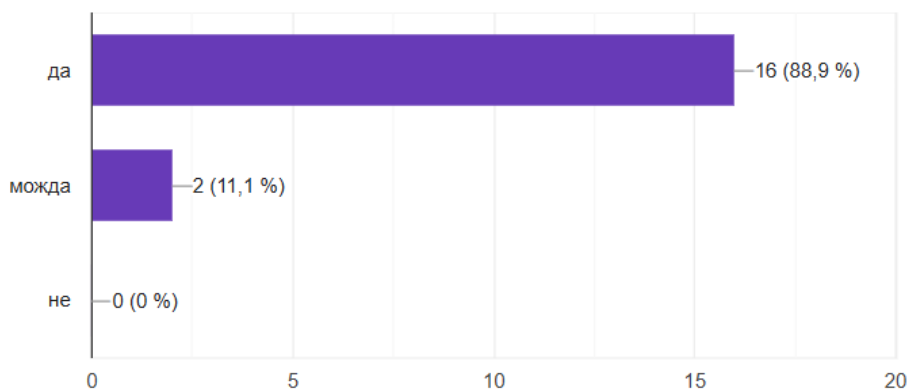
Већина васпитача сматра да је активност „Залеђене животиње“ веома значајна за развој деце (оцена 5 – 56%). Део васпитача (33%) сматра да је значај висок (оцена 4), а само мали број их је дао умерене оцене (3 – 11%). Ниједан васпитач није сматрао да активност нема значај. (График 10)

Ово указује на то да васпитачи препознају велику вредност активности у подстицању когнитивног, креативног, емоционалног и социјалног развоја деце. Активност је оценом заједнички препозната као ефикасан педагошки алат у јасленом узрасту.

11. Да ли бисте поново реализовали активност?

График 11 Да ли бисте поново реализовали активност

18 odgovora

Већина васпитача (83,5%) је изразила спремност да поново реализује активност „Залеђене животиње“, што указује на висок ниво задовољства и уверење у педагошку вредност активности. Мали део васпитача (16,5%) је изразио резерву („можда“), што може бити повезано са специфичним условима или различитим искуствима у својим групама. Ниједан васпитач није био против поновне реализације. Овај резултат потврђује да активност има високу применљивост и препознату вредност у пракси, као и да је погодна за поновну употребу у јасленим групама. (*График 11*)

12. Шта сматрате највреднијим аспектом активности?

На основу одговора васпитача, највреднији аспекти активности „Залеђене животиње“ укључују:

- Истраживачки и когнитивни развој:

Деца активно испробавају материјале, траже решења и показују радозналост.

Активност стимулише когнитивне способности и решавање проблема.

- Сензорно и моторичко учење:

Деца развијају фину моторику и истражују различите структуре и материјале кроз додир и игру.

- Социјални и емоционални аспекти:

Активност подстиче сарадњу, комуникацију и тимски рад.

Деца уче да се договоре, деле идеје и изражавају осећања.

- Мотивација и упорност:

Деца су веома укључена, пажња је дуго одржана и показују упорност у трагању за решењем.

- Иновација и занимљивост:

Активност је нова и оригинална, што повећава интересовање и задовољство деце.

Закључак: Васпитачи највише истичу да активност истовремено развија когнитивне, сензорне, моторичке и социјалне компетенције деце, док подстиче радозналост, упорност и позитивне емоције.

13. Препоруке, запажања или напомене

На основу запажања васпитача, могу се издвојити следеће теме:

- Побољшање активности и материјала:

Лед би могао бити мање залеђен како би деца брже дошла до решења.

Потребно је обезбедити више залеђених животиња и више времена за реализацију активности.

- Разноликост интересовања и приступа:

Нека деца су више била заинтересована за материјале, а друга само за топљење леда.

Показује се потреба за прилагођавањем активности индивидуалним интересовањима деце.

- Социјални аспекти и сарадња:

Деца активно комуницирају, размењују идеје, договарају се и сарађују у решавању проблема.

Активност подстиче тимски рад и колективно истраживање.

- Напомене о интересовању за одређене материјале:

Деца јасленог узраста нису била заинтересована за примену лимуна током активности, што указује на потребу за селекцијом материјала према узрасту и интересовању.

Закључак: Васпитачи препоручују мање замрзнут лед, више животиња и довољно времена за спровођење активности, уз прилагођавање материјала и метода интересима и узрасту деце. Социјални и истраживачки аспекти активности показују се као веома успешни, док мање успешни делови могу бити лако побољшани малим прилагођавањем.

7.2. Општи закључак анализе анкете за васпитаче

На основу резултата анкете спроведене међу васпитачима, активност „Залеђене животиње“ показала се као успешна и значајна за развој деце јасленог узраста. Већина васпитача је проценила да је реакција деце на активност била позитивна, уз висок ниво интересовања, укључености и упорности, као и активно испробавање различитих материјала и тражење решења.

Истраживачки и когнитивни аспекти активности били су изражени у великој мери, док су дивергентно мишљење и индивидуални приступ проблему код деце процењени као умерено развијени. Овакви резултати су у складу са развојним карактеристикама деце

јасленог узраста и указују на потенцијал за даље подстицање креативности, самосталности и истраживачког понашања кроз сензорне активности. Социјални и емоционални аспекти активности, укључујући сарадњу, комуникацију и размену идеја, били су добро развијени, уз уочљиву радозналост и позитивне емоционалне реакције деце.

Васпитачи су препознали високу вредност активности за подстицање когнитивног, сензорног, моторичког, социјалног и емоционалног развоја деце, истичући и значај активности у развоју упорности, мотивације за учење и тимског рада. У препорукама су наведене могућности за унапређење активности, као што су прилагођавање нивоа замрзнутости леда, повећање броја залеђених животиња, обезбеђивање довољно времена за реализацију и прилагођавање материјала индивидуалним интересовањима деце.

У целини, резултати анкете потврђују да активност „Залеђене животиње“ представља вредан педагошки алат који истовремено подстиче више области дечјег развоја и доприноси развоју радозналости, креативности, социјалне интеракције и позитивног емоционалног искуства. Добијени налази пружају и јасне смернице за даље прилагођавање и унапређивање ове активности у васпитно-образовној пракси.

8. Закључак

Полазећи од циља истраживања да се испита на који начин сензорне активности утичу на развој креативности деце јасленог узраста, овај рад је показао да пажљиво осмишљена сензорна игра може представљати снажан подстицај за развој дивергентног мишљења, истраживачког понашања, социјалне интеракције и позитивних емоционалних реакција код деце узраста од две до три године.

Теоријски оквир рада, ослоњен на савремена схватања креативности, дивергентног мишљења и значаја сензорних искустава (Шкорц, Рајовић, Монесори, Каменов), омогућио је да се активност „Залеђене животиње“ сагледа не само као занимљива и мотивишућа игра, већ као педагошки промишљена активност са јасним развојним потенцијалом. Кроз повезивање теорије и праксе показано је да креативност у јасленом узрасту не треба посматрати као израду оригиналних продуката, већ као процес у коме дете истражује, комбинује, испробава и доноси сопствене закључке.

Резултати квалитативне анализе активности указују да су деца показивала различите приступе решавању проблема – од импулсивног и непосредног деловања, преко посматрачког и аналитичког укључивања, до уздржаног учешћа. Ове разлике потврђују да сензорне активности отварају простор за индивидуалне стилове истраживања, што представља један од кључних предуслова за развој креативности. Посебно је значајно што активност није захтевала једно „тачно“ решење, већ је деци омогућила да кроз различите стратегије и комбинације материјала самостално истражују узрочно-последичне односе.

Анализа избора и употребе материјала показала је присуство почетних облика дивергентног мишљења, нарочито код деце која су комбиновала више алата и средстава у процесу ослобађања животиња из леда. Такви поступци указују на способност деце да експериментишу, упоређују ефекте различитих материјала и прилагођавају своје поступке у складу са уоченим променама. Истовремено, уочена је и важна улога сарадње и комуникације међу децом, што потврђује да сензорна игра подстиче не само когнитивни, већ и социјални аспект развоја.

Емоционалне реакције деце током активности биле су снажне и претежно позитивне, што указује на висок степен унутрашње мотивације. Радост, узбуђење, изненађење и осећај постигнућа приликом „ослобађања“ животиња сведоче о томе да су емоције важан покретач учења и креативног ангажовања у раном детињству. Управо ова емоционална

укљученост доприноси дубљем и трајнијем учењу, што потврђује значај сензорних активности као основе развојног процеса.

Посебан допринос овог рада огледа се у примени активности „Залеђене животиње“ у више јаслених група, чиме је добијена шира слика о ефектима сензорних активности на креативност деце. Уочени слични обрасци понашања у различитим групама указују да овај тип активности има потенцијал да се примењује у различитим контекстима, уз прилагођавање узрасту, интересовањима и потребама деце.

На основу добијених резултата може се закључити да је улога васпитача у сензорној игри од кључног значаја. Васпитач, као фасилитатор и партнер у игри, својим ненаметљивим присуством, пажљивим избором материјала и осетљивим праћењем децјих иницијатива, ствара услове у којима дете може слободно да истражује, испробава и развија креативно мишљење. Подстицајно окружење, богато сензорним стимулусима и отворено за децју иницијативу, показало се као неопходан предуслов за овакве процесе.

Иако истраживање има одређена ограничења, пре свега у погледу величине узорка и ослањања на квалитативну методологију, оно пружа вредне увиде у могућности подстицања креативности у јасленом узрасту. Будућа истраживања могла би бити усмерена на дугорочно праћење ефеката сензорних активности, као и на испитивање њиховог утицаја на развој других аспеката децјег функционисања.

У целини, овај рад потврђује да сензорне активности представљају значајан и незаменљив део васпитно-образовне праксе у јаслицама. Кроз игру, истраживање и слободно експериментисање, деца не само да развијају креативно мишљење, већ граде самопоуздање, радозналост и радост учења, што чини чврсту основу за њихов даљи развој и образовање.

Литература

1. Buzan, T. (2007). *Mali genijalac: Kako pametni roditelji stvaraju pametnu decu*. Beograd: Logos Art.
2. Gardašević, A. (2021). Koliko je podržano dete u igri u kućnim uslovima. *Pedagoška stvarnost: časopis za školska i kulturno-prosvetna pitanja*, Pedagoško društvo Vojvodine, 26–40.
3. Grujić, S., & Sokolović, N. (2021). *Podrška, ne perfekcija [Priručnik]*. Fondacija Novak Đoković.
4. Kamenov, E. (2008). *Mudrost čula deo: Igre za razvoj opažanja*. Novi Sad: Dragon.
5. Kamenov, E. (2010). *Mudrost čula deo: Razvijanje dečje inteligencije*. Novi Sad: Dragon.
6. Korać, I. (2017). Podsticanje dečjeg likovnog stvaralaštva u vaspitno-obrazovnom kontekstu. *Godišnjak Pedagoškog fakulteta u Vranju*, 8(1), 349–357.
7. Korać, I. (2018). Odnosi kao kontekstualni sistemi. In I. Korać & S. Divljan (Eds.), *Kakve odnose gradimo u jaslicama: Zbornik radova sa stručnog skupa medicinskih sestara vaspitača* (pp. 5–6). Nova Pazova: Centar za neformalno obrazovanje Drugi korak.
8. Korać, I., & Divljan, S. (2018). *Kakve odnose gradimo u jaslicama: Zbornik radova sa stručnog skupa medicinskih sestara vaspitača*. Nova Pazova: Centar za neformalno obrazovanje Drugi korak.
9. Korać, I., & Gutvajn, N. (2015). Support strategies for student art expression. In I. Prskalo et al. (Eds.), *Researching paradigms of childhood and education: Book of selected papers* (pp. 110–118). Zagreb: The Faculty of Teacher Education University of Zagreb.
10. Krnjaja, Ž. (2012). Igra na ranim uzrastima. In *Standardi za rani razvoj i učenje dece ranih uzrasta u Srbiji* (pp. 113–132). Beograd: Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta.
11. Krnjaja, Ž., & Pavlović Breneselović, D. (2014). Dete u zajednici – učenje i razvoj kroz odnose. In *Standardi za rani razvoj i učenje dece ranih uzrasta u Srbiji* (pp. 149–166). Beograd: Institut za psihologiju.

12. Krnjaja, Ž., & Pavlović Breneselović, D. (2018). Prostor kao kontekst učenja u jaslicama. In I. Korać & S. Divljan (Eds.), *Kakve odnose gradimo u jaslicama* (pp. 5–15). Nova Pazova: Centar za neformalno obrazovanje „Drugi korak“.
13. Montessori, M. (2003). *Upijajući um*. Beograd: Beoknjiga DN centar.
14. Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. (2019). *Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja: Godine uzleta*.
15. Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. (2022). *Strategija zajedničkog razvijanja programa (Linije leta)*. Beograd: MPNTR.
16. Pavlović Breneselović, D. (2012). Odnosi na ranim uzrastima. In *Standardi za rani razvoj i učenje dece ranih uzrasta u Srbiji* (pp. 133–149). Beograd: Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta.
17. Petrović, R. (Ed.). (2020). *Inovativni pristupi u podsticanju darovitosti kod dece od 3 do 6 godina – priručnik za vaspitno-obrazovne stručnjake i roditelje*. Novi Sad, Srbija: Udruženje vaspitača Vojvodine.
18. Rajović, R. (2009). *IQ deteta – briga roditelja*. Novi Sad: Smart Production.
19. Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik. (2019). *Pravilnik o bližim uslovima za osnivanje, početak rada i obavljanje delatnosti predškolske ustanove* (br. 1/2019).
20. Šain, M., et al. (1996). *Korak po korak: Vaspitanje dece do tri godine: Priručnik za roditelje i medicinske sestre*. Beograd: Kreativni centar.
21. Šain, M., & Čarapić, S. (2014). *Korak po korak 4: Priručnik za roditelje i medicinske sestre vaspitače*. Beograd: Kreativni centar.
22. Škorc, B. (2012). *Kreativnost u interakciji: Psihologija stvaralaštva*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.

Прилози

Прилог 1

Протокол посматрања деце током активности „Залеђене животиње“ у матичној групи

Укупно је праћено 17 деце старости 2 до 3 године, а анализирани индикатори се односе на

1. Приступ проблему
2. Избор и употребу материјала
3. Степен сарадње и комуникације
4. Емоционалне реакције током активности

	ДЕТЕ	НАЧИН НА КОЈИ ДЕЦА ПРИСТУПАЈУ ПРОБЛЕМУ	ВРСТА АЛАТА И МАТЕРИЈАЛА КОЈЕ БИРАЈУ И КАКО ИХ КОРИСТЕ	СТЕПЕН САРАДЊЕ И КОМУНИКАЦИЈА СА ДРУГОМ ДЕЦОМ	ЕМОТИВНЕ РЕАКЦИЈЕ ТОКОМ АКТИВНОСТИ
1.	Б. Т.	Б.Т. опрезно додирује лед, посматра шта је унутра и тек онда бира алат.	Користи углавном кашику и повремено сипа малу количину воде након посматрања.	Умерено се укључује, посматра друге и повремено поставља питање „А шта сад?“	Показује узбуђење и радозналост када лед почиње да пуца.
2.	Б. Ђ.	Б.Ђ. комбинује више метода, сипа со, па шећер затим тражи воду и затим цеди лимун.	Активно комбинује со, шећер, топлу воду и лимун, испробава више техника.	Сарађује са вршњацима, коментарише шта се дешава и дели материјал, успут опажа уз коментар „Со је јача од шећера“	Показује узбуђење, са осмехом коментарише сваку промену.
3.	В. В.	В.В. поставља питања и проблему приступа тек након добијеник смерница	Након добијених смерница бира со и топлу воду.	Поставља питања вршњацима и прихвата предлоге.	Показује задовољство када уочи ефекат односно топљење.
4.	И. К.	И.К. посматра лед и прати шта раде вршњаци а тек онда прво бира да лед посипа водом	Након посматрања бира топлу воду и затим додаје со.	Углавном посматра друге, сарадња је мало присутна.	Осмех када лед почиње да се топи.
5.	Ј. М..	Ј.М. кружним	Користи	Ради самостално	Мирна је и

		покретима кашиком гребе лед и поставља питања.	искључиво кашику и истрајно гребе лед.	али посматра шта раде други.	сконцентрисана.
6.	J. E.	J.E. дуго посматра шта друга деца раде.	Није активно користила материјале, само је посматрала вршњаке.	Посматрачка сарадња, слуша друге али се не укључује активно.	Неутралне, без израженог узбуђења.
7.	J. B.	J.B. одмах узима кашику и снажно удара по леду без претходног посматрања.	Одмах узима кашику и снажно удара по леду, затим посипа топлу воду.	Углавном ради самостално без већег ослањања на вршњаке.	Видно узбуђена, смеје се и коментарише ефекте.
8.	J. K.	J.K. се држало по страни и током активности је углавном посматрало другу децу. Приступ проблеми је био посматрачки без активног учешћа.	Не користи алате само посматра.	Држи се по страни током активности	Неутралне , без приметног ентузијазма.
9.	K. M.	K.M. радосно и пажљиво приступа проблеми, прстима полако истражује текстуру леда	Полако гребе кашиком и прстима испитује текстуру леда.	Сарадња умерена, комуницира са вршњацима тако што им показује оно што ради и позива их да и они пипну лед.	Радосна, осмехом реагује на промене.
10.	K. L.	K.L. се сконцентрисал о на један део леда где је при површини била животиња	Бира алате и користи их на једном делу леда.	Прати друге и повремено коментарише, брзо постаје веома близу циљу и каже „Патка скоро излази“	Показује интересовање и задовољство када уочи напредак.
11.	P. L.	P.L. покушава да избави животињу	Не користи алате него се ослања на директан контакт	Повремено посматра шта раде друга деца али	Показује изражену радозналост, смеје се и узбуђено

		рукама, без алата.	са коцком леда.	иглавном ради самостално, комуникација кратка и усмерена на коментарисање онога што види под ледом.	реагује, емоције интензивне и позитивне.
12.	П. В.	П.В. пажљиво кашиком посипа со	П.В. углавном бира со и истрајан је у посипању и чекању реакције.	Сарађује са Р.Г. али повремено посматра шта раде други вршњаци.	Са осмехом реагује на промене.
13.	Р. Г.	Р.Г. пажљиво кашиком посипа со	Као и П.В. истрајано је у посипању соли и посматрању реакције.	Сарађује са П.В.	Са осмехом реагује на промене.
14.	С. А.	С.А. слуша коментаре вршњака а затим цеди лимун	Бира да цеди лимун.	Посматра друге и посматра шта се догађа када цеди лимун.	Неутралне, без израженог узбуђења.
15.	С. И.	С.И. одмах сипа со на средину коцке и посматра шта се дешава.	Бира со, па топлу воду затим лимун па поново со, топлу воду...	Посматра друге али је углавном сконцентрисана на свој задатак. Позива Ј.В. да јој покаже резултате уз коментар „Мени је почео да се топи“	Веома интензивне и позитивне емоционалне реакције.
16.	Б. Ј.	Б.Ј. посипа со на место где се види животиња.	Користи со и шећер па сипа топлу воду на место где је животиња већ видљива	Жели да сам избави животињу, кратко тражи помоћ само од васпитача уз коментар „Сипај мало воде да изађе овца“	Поносан је када дође до циља, показује васпитачима резултат уз благи осмех и нежан поглед
17.	С. М.	С.М. је избегавало директан контакт са ледом. Изражава нелагоду при додиру влажних површина.	Користи само кашику	Позива С.И. да посипа со по леду а затим поново гребе кашиком.	Прво негодује када пипне лед и одмах брише прсте, али како тече активност постаје све расположеније и осмехом реагује на сваку промену.

		Фокусирано је на гребанье леда кашиком.			
--	--	---	--	--	--

Прилог 2

УПУТСТВО ЗА УЧЕСТВОВАЊЕ У ИСТРАЖИВАЊУ

Поштоване колегинице,

Овај документ садржи упутства за реализацију и посматрање активности „Залеђене животиње“, која се спроводи у оквиру истраживања за потребе мастер рада на студијском програму Струковни мастер васпитач.

Циљ истраживања је да се испитају начини на које сензорне активности подстичу креативност, истраживачко понашање, сарадњу и емоционалну укљученост деце јасленог узраста. Ваше учешће је од великог значаја јер омогућава проширивање и поређење резултата из више јаслених група.

Молим вас да пажљиво прочитате упутство и реализујете активност на предложен начин, а затим попуните приложени протокол посматрања и анкету.

Унапред се захваљујем на сарадњи, издвојеном времену и доприносу овом истраживању.

С поштовањем,

Гујаничић Сандра

Струковни васпитач деце у јаслицама

Активност „Залеђене животиње“ је сензорно–истраживачка активност намењена, у овом случају, деци старијег јасленог узраста (2–3 године).

Циљ активности је да се подстакне:

- истраживачки приступ,
- дивергентно мишљење,
- комуникација и сарадња,
- емоционална укљученост и мотивација.

Ова активност је део истраживања у оквиру мастер рада и веома је важно да подаци буду прикупљани на исти начин у свим групама.

Припрема материјала

За реализацију потребно је припремити:

- велике коцке леда са „заробљеним“ малим пластичним животињама
- со
- шећер
- топлу воду у бокалу или малим боцама
- лимун (исечен на половине)
- кашике или мање пластичне алатке за гребање

Простор треба организовати тако да свака група има:

- по једну коцку леда
- слободан приступ свим материјалима

Улога васпитача у активности

Васпитач:

- поставља „ледену кутију“ и омогућава да деца открију шта је унутра
- подстиче децу да сама истражују
- не нуди решења
- поставља подстицајна питања (нпр. „Шта мислиш да би могло да се деси?“)
- прати децу и бележи у протоколу њихове реакције, изјаве и избор стратегија

Упутство за попуњавање протокола

Протокол садржи четири индикатора.

За свако дете потребно је забележити:

- Приступ проблему – како дете почиње активност
- Избор и употребу материјала – шта бира и како користи

- Сарадњу и комуникацију – да ли и како сарађује са другима
- Емоционалне реакције – како емоционално реагује током активности

Поред кратког описа, пожељно је записати:

- карактеристичне изјаве
- специфичне реакције
- посебно креативна или необична решења

Објашњење индикатора (за једнообразно посматрање)

- Индикатор 1: Приступ проблему

Активан/импулсиван приступ – одмах почиње да ради, удара, сипа, експериментише

Посматрачко-аналитички приступ – најпре гледа шта други раде, потом улази у активност

Уздржан приступ – минимално учешће, опрез, бојазан од леда или материјала

- Индикатор 2: Избор и употреба материјала

Један материјал или једна стратегија

Комбиновање више материјала – показатељ дивергентног мишљења

Избегавање директног контакта са материјалима

- Индикатор 3: Сарадња и комуникација

Висока сарадња (заједничко решавање, разговори, дељење материјала)

Умерена сарадња (повремене интеракције)

Самостално деловање (дете ради само)

Посматрачка сарадња (вербално укључено, физички мало активно)

- Индикатор 4: Емоционалне реакције

Интензивно позитивне реакције – узбуђење, смех, радост

Умерене позитивне реакције – осмех, интересовање

Неутралне реакције – минималне емоције

Нелагодност – повлачење, избегавање материјала

Напомене за васпитаче

- ✓ Посматрајте децу несметано, без прекидања њиховог процеса.
- ✓ Не нудите готова решења — важно је да дете само открива.
- ✓ Записујте карактеристичне реченице деце.
- ✓ Попуните протокол непосредно после активности, док су утисци свежи.

Прилог 3

Анкета за васпитаче

ЕВАЛУАЦИЈА АКТИВНОСТИ „ЗАЛЕЂЕНЕ ЖИВОТИЊЕ“

1. Како бисте оценили укупну реакцију деце на активност?

веома слаба

1

2

3

4

5

веома јака

2. У којој мери су деца показала интересовање и иницијативу?

уопште нису

1

2

3

4

5

изузетно

3. Колико су деца испробавала материјале и тражила решења?

нимало

1

2

3

4

5

изузетно много

4. Дивергентно мишљење (комбиновање материјала)

не комбинују

1

2

3

4

5

веома често и креативно

5. Индивидуални стилови приступа проблему

јасно изражене разлике

1

2

3

4

5

нисам сигурна

6. Сарадња међу децом

без сарадње

1

2

3

4

5

веома добра сарадња

7. Комуникација и размена идеја

уопште не

1

2

3

4

5

8. Емоционалне реакције

веома често

неутралне

1

2

3

4

5

интензивне и позитивне

9. Укљученост у активност

брзо одустају

1

2

3

4

5

дубоко фокусирани

10. Вредност активности за развој деце

без значаја

1

2

3

4

5

веома значајна

11. Да ли бисте поново реализовали активност?

- ☐ да
- ☐ можда
- ☐ не

12. Шта сматрате највреднијим аспектом активности?

13. Препоруке, запажања или напомене
